

Oponentský posudek na diplomovou práci Lenky Frolíkové Sluníčkové postavy: Reprezentace ženství a mužství v časopise Sluníčko

Třebaže genderově informované analýzy časopisů jsou široce rozšířeným tématem nejen studentských závěrečných prací, nýbrž i odborných výzkumů, zpravidla se zaměřují na reprezentace a konstrukce femininity a/nebo maskulinity na stránkách periodik určených dospělým (či dospívajícím) mužům a ženám. Diplomová práce Lenky Frolíkové však cílí na časopis pro nejmenší (ne)čtenáře/ky, a sice na dva kompletní ročníky Sluníčka, mezi nimiž je časový a historický odstup 40 let.

Diplomová práce zkoumá reprezentace mužství a ženství ve Sluníčku na pozadí teorií o genderové socializaci v raném věku, věnuje se mocenským aspektům reprezentace skrze kritickou analýzu genderových stereotypů, jejichž prostřednictvím zevrubně mapuje a dokumentuje mechanismy a roviny fungování genderového řádu. Činí tak za využití čtyř kategorií, jež vzešly z interpretace dat. Patří se zdůraznit, že genderové stereotypy nejsou „cílovou stanicí“ výzkumu Sluníčka (tedy nekonstatuje se, že obsah i forma podání genderových reprezentací cílové dětské skupině je stereotypní), nýbrž vlastně fungují jako odrazový můstek k důsažnějšímu rozboru toho, jak se (dle zjištění vlastně kontrafaktuální) genderový řád v obou ročnících Sluníčka propojuje a vzájemně posiluje s genderovým řádem faktuelním, žitým. Diplomantka si všímá nejen forem zobrazování a obsahu ilustrací, ale též jazykových kvalit zkoumaných textů například s ohledem na převládající generické maskulinum, jehož nadužívání výrazně koreluje s absencí či podreprezentací žen a dívek (a z hlediska intersekcionalního pohledu, jenž autorka poctivě aplikuje, i jiných minorit) v jednotlivých rubrikách časopisu.

Po představení práce si jako oponentka dovolím na tomto místě konstatovat, že Lenka Frolíková předkládá k obhajobě nadstandardně kvalitní diplomovou práci, jež je sepsaná čtivým, přesto odborným jazykem, vykazuje přehlednou strukturu, pracuje s poctivě a detailně pojednanou metodologií (po metodologické stránce není z mého hlediska v práci vad), bezvadně provazuje teoretickou i empirickou část v jeden koherentní celek, který argumentačně nevšedně graduje. Jinými slovy, následující výtky – lze-li je tak nazvat – jsou spíše zdokonalujícími návrhy, než výraznými kritickými poznámkami. Ačkoliv výše vyzdvihují precizní propojení teoretické a empirické části práce, dějí se tato propojení nejčastěji prostřednictvím vnitřního odkazu na relevantní podkapitulu diplomové práce, což snižuje čtenářský komfort; myslím, že funkčnější by bylo uvést konkrétní příklad z odkazované kapitoly či autora/rku, s jehož konceptem se v podkapitole pracuje a ilustrovat to stěžejním argumentem apod., neboť se tak vytvoří plastičtější argumentační obraz a nikoliv jen seberefrenční mřížka. Zároveň myslím, že práci této kvality by slušelo, kdyby pracovala s primárními zdroji, spíše než se zdroji sekundárními, jakkoliv jsou relevantní. Například mýtus krásy je zpracován na základě shrnujícího textu Jarkovské a Navrátilové a nikoliv na základě knihy Naomi Wolf atd. Dále, média jsou v diplomové práci pojednána spíše jako homogenní skupina, tedy v teoretické části se nerozlišuje mezi médii obrazovými, tištěnými, audiovizuálními apod. Reflexe této heterogenity by jistě byla dobrá i s ohledem na skutečnost, že autorka zmiňuje, že zkoumaný časopis disponuje vlastní elektronickou verzí pro tablety, resp. počítače (třebaže toto je mimo výzkumný záběr práce). Jak jsem však uvedla, neshledávám v uvedeném závažná pochybení.

Myslím, že speciální pozornost si v práci (i u obhajoby) zaslouží Frolíkovou definované reprezentace tzv. „prázdného“ ženství, ženství jako tzv. „alibi“ a již zmíněná kontrafaktuálnost. Především zjištění, že oba ročníky Sluníčka předkládají obrazy žen jako „prázdných“, tedy

mělkých, nudných, nezajímavých, jednorozměrných, ba zbytečných bytostí bez (životního) příběhu, je alarmující a ve svém důsledku poškozující nejen pro ženy a dívky, nýbrž pro celou společnost. Zároveň též časopis zklamává možná hypotetická očekávání stran pozitivního vývoje v posledních 40 letech. Jen doplňujícím, byť neméně významným zjištěním je, že oba ročníky jsou zcela slepé vůči ženské dvojí směně (což však je vlastně důsledkem způsobů, jimiž jsou ženské postavy na stránkách traktovány).

Frolíkové koncept přítomnosti žen jako alibi mi splývá s v genderových studiích běžně používaným termínem token: k debatě u obhajoby proto kladu otázku, zda autorka tyto pojmy nějak rozlišuje či jsou vlastně synonymní (či se jedná o mé nepochopení). A jak je potom alibi provázáno s konceptem „prázdného“ ženství? Současně na str. 74-75 autorka zmiňuje, že bipolarita mezi mužstvím a ženstvím (či dichotomie?) je v mladším ročníku Sluníčka znatelnější, neboť starší ročník nevěnoval tolik pozornosti individualitě a identitě zobrazovaných postav: „postavy vesměs nemluví, nejednají, jsou např. zobrazeny v určité situaci, ale čtenář/ka se nedozví, jak se do ní dostaly nebo jak na ni reagují. Není jim dán víceméně žádný prostor, tudíž bipolarita není tolik patrná.“ Není toto v mírné kontradikci s progresí „prázdného“ ženství v mladším ročníku? Jsou-li postavy „nevýrazné“ už ve starším ročníku, lze konstatovat, že se i zde jedná o „prázdné“ ženství (a případně trochu „prázdné“ mužství)?

Práce Lenky Frolíkové dokládá, že si studentka kompetentně osvojila práci s feministickými teoriemi a disponuje talentem pro analytické myšlení. S velkým potěšením **doporučuji práci k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně.**

V Praze 18. září 2016

Mgr. et Mgr. Tereza Jiroutová Kynčlová